

Nikola Barčíková

<https://orcid.org/0009-0002-0337-2996>

e-mail: nikola.barcikova@umb.sk

Faculty of Education Matej Bel University in Banská Bystrica

Definicja i Klasyfikacja Pojęcia Innowacji Pedagogicznej – Przegląd Systematyczny

Definition and Classification of Pedagogical Innovation – Systematic Review

KEYWORDS ABSTRACT

pedagogical innovation, definition, classification of types and kinds of pedagogical innovation, innovations in education, innovative teaching at the first level of primary school, systematic review study

The article is based on a systematic review study that includes systematization, collection and analysis of relevant research in pedagogy related to the issue of the definition of pedagogical innovation, as well as its types and forms at the first level of elementary schools. The main objective of the review was to identify the definition of pedagogical innovation and its classification of types, kinds and forms at the first level of elementary schools in the literature. We selected the analyzed literature according to the following criteria: scientific studies and articles published in scientific journals and periodicals, research related to pedagogical innovations at the primary level of education, research published in the last 20 years, research in Slovak, Czech and English. We have identified a number of problems that we propose to solve in the research. These are: the synonymous understanding of the terms pedagogical innovation and reform, the meaning of the word pedagogical innovation, pedagogical innovation and its form in the process of social change, the relationship of pedagogical innovation to the process of innovation, the innovation cycle, the creation of conditions in school education for pedagogical innovation, and the criteria for classifying pedagogical innovations.

SŁOWA KLUCZE ABSTRAKT

innowacja
 pedagogiczna,
 definicja,
 klasyfikacja
 typów i rodzajów
 innowacji
 pedagogicznych,
 innowacje
 w edukacji,
 innowacyjne
 nauczanie na
 pierwszym poziomie
 szkoły podstawowej,
 systematyczne
 badanie
 przeglądowe

Artykuł opiera się na systematycznym badaniu przeglądowym, które obejmuje systematyzację, gromadzenie i analizę odpowiednich badań naukowych w dziedzinie pedagogiki, związanych z kwestią definicji innowacji pedagogicznej, jej rodzajów i form na pierwszym poziomie szkół podstawowych. Głównym celem badania przeglądowego było wyodrębnienie w literaturze przedmiotu definicji pojęcia innowacji pedagogicznej oraz jej klasyfikacji typów, rodzajów i form na pierwszym poziomie szkół podstawowych. Wyboru analizowanej literatury dokonaliśmy według następujących kryteriów: badania naukowe i artykuły opublikowane w czasopismach naukowych i periodykach, badania związane z zagadnieniem innowacji pedagogicznych na podstawowym poziomie edukacji, badania opublikowane w ciągu ostatnich 20 lat, badania w języku słowackim, czeskim i angielskim. Zidentyfikowaliśmy szereg problemów, które proponujemy rozstrzygnąć w ramach badań naukowych. Są to: synonimiczne rozumienie terminów „innowacja pedagogiczna” i „reforma”, znaczenie terminu „innowacja pedagogiczna”, innowacja pedagogiczna i jej formy w procesie zmian społecznych, związek innowacji pedagogicznej z procesem innowacji, cykl innowacji, tworzenie warunków w edukacji szkolnej do wprowadzania innowacji pedagogicznych, kryteria klasyfikacji innowacji pedagogicznych.

Wprowadzenie

W dziedzinie pedagogiki i edukacji stale pojawiają się nowe idee, praktyki i technologie, które mogą usprawnić proces uczenia się i poprawić wyniki uczniów. Wspomniane nowe koncepcje często określane są mianem innowacji pedagogicznych i stanowią ważny aspekt obecnego systemu edukacji. Wraz ze wzrostem zainteresowania tym zagadnieniem, kluczowego znaczenia nabiera definicja i klasyfikacja samego terminu „innowacje pedagogiczne”.

Innowację można zdefiniować jako celowy proces zmian, który ma na celu przywrócenie, modernizację i udoskonalenie różnych aspektów, takich jak obiekty, zjawiska, środki, organizacja pracy, instytucje i systemy (Obdržálek i in., 2004). Průcha, Walterová i Mareš (2003) zauważają, że innowacje w nauczaniu stanowią nowe idee dydaktyczne i działania praktyczne, które koncentrują się na modyfikacji treści i organizacji nauczania, ocenie uczniów i atmosferze w szkole ze szczególnym naciskiem na dobre relacje z uczniami i społeczeństwem. Do tego typu innowacji zalicza się również wykorzystanie nowoczesnych technologii w nauczaniu.

Innowacje pedagogiczne są definiowane jako modyfikacja, aktualizacja treści kształcenia, metod i form pracy, koncepcji nauczania, metodycznych aspektów pracy

nauczyciela, systemu szkolnictwa i instytucji szkolnych (Petlák, 2012). Innowacja jest rozumiana jako zalecana, wdrożona i systemowa transformacja lub zmiana w postaci zastosowania nowej idei, innowacyjnych rozwiązań, ulepszeń i usprawnień. Jest skierowana do osób lub grup i może odnosić się do określonego produktu, procesu, przywództwa, struktury lub zarządzania (Porubský i in., 2014). Według LaCroix (2020) przez innowację pedagogiczną należy rozumieć pewną praktykę dydaktyczną, która różni się od tradycyjnego sposobu prowadzenia zajęć i ma na celu poprawę procesu zdobywania wiedzy przez uczniów. Innowacja pedagogiczna to pewien proces, którego funkcją jest tworzenie praktyki dydaktycznej mającej na celu skuteczniejsze wspieranie kształcenia uczniów (LaCroix, 2020).

Obok samej definicji innowacji w pedagogice, warto zwrócić uwagę na specyficzne typy, rodzaje i formy innowacji o charakterze edukacyjnym. Innowacje pedagogiczne i ich specyficzne formy w praktyce nauczycielskiej należy postrzegać jako odzwierciedlenie zmian i wydarzeń społecznych, gospodarczych i politycznych w dzisiejszych czasach. Dlatego konieczne jest uwzględnianie kilku rodzajów klasyfikacji innowacji pedagogicznych oraz określenie ich kategorii i kryteriów. Obecnie innowacje pedagogiczne w pedagogice można wyodrębnić na podstawie kryterium technologicznego, jak np. aplikacje cyfrowe, portale; na podstawie kryterium strategii, metod i form w nauczaniu, jak np. grywalizacja, nauczanie zespołowe, grupowe; na podstawie kryterium koncepcji nauczania, jak np. nauka oparta na projektach, nauka oparta na zainteresowaniach, spersonalizowane metody kształcenia, uczenie się przez doświadczenie, uczenie się od rówieśników czy eko-pedagogika (Cristol, 2023).

We współczesnej pedagogice wyróżnia się kilka sposobów definiowania i klasyfikowania innowacji pedagogicznych. Część definicji skupia się na aspektach technologicznych i zastosowaniu narzędzi cyfrowych w procesie dydaktycznym, podczas gdy inne koncentrują się na nowych metodach nauczania, zmianach organizacyjnych w instytucjach edukacyjnych lub nowatorskich rozwiązaniach w strukturze treści kształcenia.

Problematyka zmian i innowacji jest przedmiotem badań teoretycznych w ramach socjologii. Analiza zmian i innowacji często stanowi ważny temat w socjologii. Jest to bowiem dyscyplina zajmująca się analizą struktur społecznych, relacji i zmian zachodzących w społeczeństwie. Przemiany i innowacje są istotne, ponieważ mają wpływ na rozwój firm, ich adaptację do nowych warunków i sposób rozwiązywania nowych problemów. Teorie socjologiczne umożliwiają wgląd w to, jak i dlaczego społeczeństwa zmieniają swoje zachowania, normy i wartości w wyniku innowacji i modyfikacji. Mogą one również analizować sposoby rozprzestrzeniania się poszczególnych innowacji w społeczeństwie i ich wpływ na różne grupy społeczne. Do najpopularniejszych teorii socjologicznych, które często stosuje się do badania problematyki zmian i innowacji w społeczeństwie, należą teoria interakcji społecznych, teoria dyfuzji innowacji, teoria kapitalizacji społecznej czy teoria postmodernizmu.

Edukacja na poziomie szkoły podstawowej jest kluczowym okresem w rozwoju uczniów, dlatego tak istotne jest poznanie możliwości zastosowania innowacji w tym kontekście. Wśród korzyści płynących z innowacji pedagogicznych w szkole podstawowej wymienia się poprawę jakości kształcenia poprzez zwiększenie stopnia zaangażowania uczniów, rozwijanie ich krytycznego myślenia i kompetencji niezbędnych w XXI wieku. Dzięki innowacjom uczniowie mają dostęp do bogatszego źródła informacji i materiałów dydaktycznych, co pomaga wspierać ich indywidualny rozwój.

Cel niniejszego badania

Na potrzeby przeglądu systematycznego wybraliśmy i sformułowaliśmy następujące pytanie badawcze: Jakie definicje terminu „innowacja pedagogiczna” można znaleźć w literaturze przedmiotu?

Głównym celem badania była próba zidentyfikowania i sklasyfikowania definicji terminu „innowacja pedagogiczna” w literaturze fachowej.

Celami pomocniczymi były:

- ustalenie, w jaki sposób kategoria innowacji pedagogicznej jest definiowana w literaturze;
- analiza rodzajów, typów i form innowacji pedagogicznych definiowanych w literaturze.

Metoda

Niniejszy artykuł został opracowany jako systematyczne badanie przeglądowe. Autorzy postępowali zgodnie z procedurą sporządzania badania przeglądowego opisaną w opracowaniu Mareša (2013). Mareš (2013) definiuje systematyczne badanie przeglądowe jako rodzaj badania, które poddaje szczegółowej analizie duży zbiór prac na określony temat w wybranym przedziale czasowym. Przy wyborze badań kierowaliśmy się metodologią PRISMA (Page i in., 2021). Jako źródło wyszukiwań międzynarodowych badań i publikacji wykorzystaliśmy bazy danych Web of Science, Scopus, ERIC i Researchgate. W przypadku słowackich badań naukowych korzystaliśmy z baz danych Słowackiej Biblioteki Pedagogicznej oraz baz danych na portalu ISSN Biblioteki Uniwersyteckiej Uniwersytetu Mateja Bela. Wyszukiwanie zostało przeprowadzone 15 października 2021 roku. Wybraliśmy następujące kryteria wyboru badań:

- bazy danych krajowych i zagranicznych czasopism i periodyków pedagogicznych, takich jak ERIC, Web of Science, Scopus, ERIC i Researchgate;
- rok publikacji: od 2000 do 2023 r;
- języki: słowacki, czeski, angielski, niemiecki;

- badania związane z definicją i klasyfikacją innowacji pedagogicznych – artykuły;
- słowa kluczowe: innowacje pedagogiczne, definicja, klasyfikacja typów i rodzajów innowacji pedagogicznych, innowacje w edukacji, innowacyjne nauczanie na pierwszym poziomie szkoły podstawowej;
- badania oparte na podejściach ilościowych/jakościowych/mieszanych;
- poziom badań: badania związane głównie z podstawowym szczeblem edukacji.
- bazy danych krajowych i zagranicznych czasopism i periodyków pedagogicznych, takich jak ERIC, Web of Science, Scopus, ERIC i Researchgate;
- rok publikacji: od 2000 do 2023 r;
- języki: słowacki, czeski, angielski, niemiecki;
- badania związane z definicją i klasyfikacją innowacji pedagogicznych – artykuły;
- słowa kluczowe: innowacje pedagogiczne, definicja, klasyfikacja typów i rodzajów innowacji pedagogicznych, innowacje w edukacji, innowacyjne nauczanie na pierwszym poziomie szkoły podstawowej;
- badania oparte na podejściach ilościowych/jakościowych/mieszanych;
- poziom badań: badania związane głównie z podstawowym szczeblem edukacji.

Po wprowadzeniu słów kluczowych i określonego przedziału czasowego do podanych baz danych wstępnie wybrano 70 badań. Podczas procesu selekcji wykluczono 58 badań, które nie spełniały kryteriów czasu publikacji badania, typu badania i stopnia badania. Do ostatecznej selekcji włączono 12 badań. Dokonaliśmy pogłębionej analizy tych badań i wyodrębniliśmy wyniki, które następnie podsumowaliśmy i usystematyzowaliśmy w tabelach poglądowych (Tabela 1, Tabela 2). W badaniach przeważały metody ilościowe lub mieszane ilościowo-jakościowe. Analizując wyniki poszczególnych opracowań, skoncentrowaliśmy się na następujących obszarach, które przedstawiamy w postaci celów: ustalenie, w jaki sposób kategoria innowacji pedagogicznej jest definiowana w literaturze oraz przeanalizowanie, jakie rodzaje, typy i formy innowacji pedagogicznej są definiowane w literaturze.

Postawiliśmy następujące pytanie badawcze w naszych poszukiwaniach: jakie definicje terminu „innowacja pedagogiczna” są dostępne w literaturze przedmiotu?

Wyniki

Wyniki dotyczące definicji innowacji pedagogicznej wpisują się w cel badawczy: identyfikację i klasyfikację definicji terminu innowacja pedagogiczna w literaturze przedmiotu. Wyniki odpowiadają na pytanie badawcze: Jakie są dostępne definicje terminu „innowacja pedagogiczna” w literaturze specjalistycznej?

Tabela 1. Definicja innowacji pedagogicznej w badaniach naukowych.

Definicja innowacji pedagogicznych: najważniejsze ustalenia	Autor	Rok publikacji
Innowacja różni się zatem od reformy lub zmiany, ponieważ termin te niekoniecznie oznacza zastosowanie nowych rozwiązań lub udoskonalonych koncepcji czy wiedzy.	King & Anderson	2002
Chociaż terminy te są często używane zamiennie, należy zdefiniować, czym innowacje różnią się od reform i zmian. Literatura definiuje innowacje jako wdrażanie zarówno nowych, jak i udoskonalonych pomysłów, wiedzy i praktyk.	Kostoff & Mitchell	2003
W kontekście cyklu innowacji pedagogicznych oraz obiektywnej oceny i refleksji nad zmianami w szkołach lub kształceniu, innowacja jako zmiana może odnosić się do „nowych struktur szkolnych, treści, metod lub zmian w zakresie wartości, na których opiera się proces edukacyjny”. Są to różnego rodzaju próby uaktualnienia założeń procesu kształcenia, próby reform, wdrażanie nowych procedur, planowane i celowe zmiany. Innowacja: synonim słowa „modernizacja”. Innowacja (jako zmiana, nowość) następuje po inwencji (pomyśle) przy czym obie są efektem procesu twórczego. Zatem innowacja pedagogiczna jest zrealizowaną inwencją.	Matulčíková	2005
Innowacje w edukacji to nowe koncepcje dydaktyczne i działania praktyczne, które obejmują głównie treści i organizację szkół, kształcenie, ocenianie uczniów, atmosferę szkolną sprzyjającą uczniom i społeczeństwu, w tym zastosowanie nowych technologii w edukacji. Innowacja oznacza nowatorskie, nowoczesne, ciekawsze i bardziej motywujące rozwiązanie, które wprowadza się do procesu nauczania w celu zwiększenia jego atrakcyjności dla uczniów, osiągnięcia lepszych wyników w nauce oraz poprawy ogólnej atmosfery społeczno-emocjonalnej w klasie i wyeliminowania lub ograniczenia problemów dyscyplinarnych.	Bagalová	2011
Innowacja jako pewnego rodzaju modernizacja działań podejmowanych przez pracowników lub kierownictwo, na przykład poprzez tworzenie i wdrażanie nowych metod pracy, procedur, produktów lub usług; taka modernizacja wynika z nieformalnego kształcenia poprzez procesy pracy w kontekście tych działań.	Melkas & Harmaakorpi	2012
Innowacja jest ogólnie rozumiana jako „udane wprowadzenie nowej rzeczy lub metody”.	Brewer & Tierney	2012

Definicja innowacji pedagogicznych: najważniejsze ustalenia	Autor	Rok publikacji
Innowację można zdefiniować jako wszelkiego rodzaju dynamiczną zmianę, która ma na celu wniesienie wartości dodanej do procesów edukacyjnych; może to być zarówno innowacja systemowa, jak i innowacja w ramach zajęć. Podręcznik Oslo (2005) definiuje innowację jako „wprowadzenie nowego lub znacząco ulepszanego produktu (towaru lub usługi) lub procesu, nowej metody marketingowej lub nowej metody organizacyjnej w praktykach biznesowych, organizacji pracy lub relacjach zewnętrznych”.	Cerna	2014
Również na Słowacji innowacje pedagogiczne w praktyce szkolnej były jednym z ważnych sposobów wprowadzania zmian jakościowych w treści i formach kształcenia i szkoleń nauczycieli. Zmiany te mogą przybierać różne formy, najczęściej związane z wykorzystaniem nowoczesnych (nowych lub ponownie odkrytych w nowych kontekstach) metod nauczania, złożonych metod lub programów edukacyjnych.	Bagalová Ľ. & Bizíková, Ľ	2016
Innowacja jest definiowana jako istotna zmiana w wybranych kluczowych działaniach edukacyjnych; opieramy się na pytaniach, zadawanych w co najmniej dwóch edycjach trzech międzynarodowych badań, i opracowujemy kilka wskaźników w celu zidentyfikowania zmian w praktykach zawodowych na poziomie klasy lub szkoły.	Vincent-Lancrin, S., G. Jacotin, J. Urgel, S. Kar & C. González-Sancho	2017
Innowacje mogą być zorientowane na postęp w jednym, kilku lub wszystkich aspektach systemu edukacji: teorii i praktyce, programie nauczania, procesie dydaktyczno-wychowawczym, polityce, technologii, instytucjach i administracji, kulturze instytucjonalnej i kształceniu nauczycieli. Można je stosować w dowolnym aspekcie edukacji, który ma korzystny wpływ na uczenie się i osoby uczące się.	Serdyukov	2017
W Podręczniku Oslo rozróżnia się innowacje jako rezultat (innowacje) oraz działania, dzięki którym innowacje powstają (działania innowacyjne). W tym wydaniu innowacje definiuje się jako „nowy lub ulepszony produkt lub proces (lub ich kombinację), który znacząco różni się od poprzednich produktów lub procesów podmiotu i który został udostępniony potencjalnym użytkownikom (produkt) lub wprowadzony do użytku przez podmiot (proces)”.	OECD/ Eurostat	2018

Definicja innowacji pedagogicznych: najważniejsze ustalenia	Autor	Rok publikacji
Dotychczas innowacje były postrzegane jako liniowy proces prowadzący od działalności naukowej do praktycznego zastosowania nowatorskich rozwiązań. Innowacje pojmowano bardziej jako wynik współpracy w ramach standardowych działań społecznych i ekonomicznych. Traktowano je jako odejście od normalnej praktyki w celu osiągnięcia lepszych wyników.	Halasz	2020

Po dogłębnej analizie i syntezy danych z badań naukowych przeprowadziliśmy klasyfikację typów, rodzajów i form innowacji pedagogicznych w analizowanych pracach badawczych.

Tabela 2. Kategorie klasyfikacji oraz określone typy, rodzaje i formy innowacji pedagogicznych w badaniach naukowych.

Kategoria klasyfikacji innowacji pedagogicznych	Klasyfikacja fragmentu tekstu; kluczowe ustalenia	Autor
w zakresie metod i form pracy	Nauczyciele, kierując się własną inicjatywą, wdrażają w nauczaniu sprawdzone eksperymentalnie metody nauczania lub innowacyjny program edukacyjny bądź tylko niektóre jego elementy (np. zintegrowane nauczanie tematyczne lub tylko niektóre jego części). Dzięki temu szkoła może stopniowo przechodzić od pojedynczych, spontanicznych innowacji (wprowadzanych przez niektórych nauczycieli) do istotnych zmian systemowych w celach, metodach i organizacji procesu kształcenia.	Bagalová & Bizíková (2016)
	Innowacyjne wykorzystanie TIK jako narzędzia o charakterze przekrojowym, aktywizująco-partycypacyjne metody pracy z uczniami (np. metoda projektu), wykorzystanie mniej popularnych form organizacyjnych (np. nauczanie blokowe), wprowadzenie nauczania tematycznego; stosowanie metod aktywizujących, empirycznych i partycypacyjnych, w szczególności uczenia się opartego na projektach, uczenia się zespołowego, CLIL.	Bagalová (2011)
	Wielojęzyczność i kształcenie oparte na debacie kładą nacisk na rozwój dystansu kulturowego i umiejętności krytycznych oraz odnoszą się do szeregu praktyk i zasad, nie zaś do pojedynczego podejścia pedagogicznego.	Paniagua & Istance (2018)
	Innowacje mogą być również materialne (np. narzędzia technologiczne) i niematerialne (np. metody, strategie i technologie).	Serdyukov (2017)

Kategoria klasyfikacji innowacji pedagogicznych	Klasyfikacja fragmentu tekstu; kluczowe ustalenia	Autor
w zakresie nauczania przedmiotów	Innowacje pedagogiczne w dziedzinie społeczno-emocjonalnej obejmują na przykład pedagogikę aktywną i pedagogikę osiągnięć, która bazuje na osobistych uczuciach i relacjach uczniów, takich jak odgrywanie ról, pedagogika współpracy, gry, studium przypadku i rozwiązywanie problemów społecznych.	Paniagua & Istance (2018)
	W matematyce innowacje muszą sprostać wyzwaniu polegającemu na zwiększeniu zaangażowania uczniów i efektów uczenia się, z czym często wiąże się wdrożenie metod pedagogicznych wykorzystujących bardziej otwarte, złożone i autentyczne zadania, takie jak uczenie się oparte na problemach, projektach i dociekaniach.	Paniagua & Istance (2018)
	Nauka języków obcych wymaga zarówno płynności, jak i precyzji, co wyraźnie wskazuje kierunek innowacji w pedagogice. Nauka form gramatycznych i komunikacja powinny być ze sobą powiązane i osadzone w znaczących i autentycznych kontekstach. Typowymi metodami dydaktycznymi, które odpowiadają na te wyzwania, są uczenie się oparte na zadaniach i uczenie się oparte na projektach, przy czym mogą one zakładać tworzenie powiązań między zajęciami lekcyjnymi a innymi kontekstami.	Paniagua & Istance (2018)
w zakresie pomocy dydaktycznych nauczyciela	Wykorzystanie materiałów opracowanych przez nauczyciela.	Bagalová (2011)
	Grywalizacja w edukacji przybiera wiele form (np. grywalizacja, nauka oparta na grach, poważne gry), jednak w niniejszym raporcie „grywalizacja” obejmuje pedagogiczne założenia gier i korzyści płynące z zabawy dla zwiększenia zaangażowania i ogólnego samopoczucia ucznia.	Paniagua & Istance (2018)
	Internetowe narzędzia do projektowania treści dydaktycznych, które zostały stworzone, aby pomóc nauczycielom w stopniowym włączaniu technologii edukacyjnych w ich pracę i są powiązane z repozytoriami istniejących zasobów cyfrowych w danej dziedzinie.	Laurillard (2008)
	Są to innowacje z zakresu technik edukacyjnych lub sposobów ich realizacji, takie jak wykorzystanie nowych technologii w klasie.	Serdyukov (2017)

Kategoria klasyfikacji innowacji pedagogicznych	Klasyfikacja fragmentu tekstu; kluczowe ustalenia	Autor
w zakresie treści kształcenia	<p>Innowacja jako zmiana może odnosić się do nowych struktur szkolnych, nowych treści szkolnych lub zmian w zakresie wartości, na których opiera się proces dydaktyczno-wychowawczy.</p> <p>Innowacja jako zmiana może odnosić się do nowych struktur szkolnych, nowych treści szkolnych lub zmian w zakresie wartości, na których opiera się proces dydaktyczno-wychowawczy.</p> <p>Tworzenie treści nauczania: w szczególności wdrażanie różnych projektów, od tych wspieranych przez profesjonalne organizacje pozarządowe po projekty klasowe i szkolne z warsztatów nauczycielskich.</p> <p>Uzupełnianie, rozszerzanie programów nauczania poszczególnych przedmiotów, opracowywanie nowo wprowadzanych przedmiotów, ich celów i programów nauczania.</p>	Matulčíková (2005)
w zakresie koncepcji nauczania	<p>Nauczanie hybrydowe (ang. blended learning) polega na zmianie ustalonej rutyny, aby zwiększyć efektywność nauczania. To podejście dydaktyczne łączy pracę ucznia z kształceniem pod kątem zrozumienia, dostosowuje kolejność wykonywanych zadań i w dużym stopniu wykorzystuje cyfrowe zasoby edukacyjne.</p> <p>Uczenie się przez doświadczenie odbywa się poprzez aktywne doświadczanie, odkrywanie i refleksję. W ramach tego podejścia treści łączy się z procesami, ogranicza się nadzór nauczycielski, promuje zaangażowanie, umożliwia tworzenie powiązań między uczeniem się a szerszym środowiskiem oraz generuje wiedzę na podstawie doświadczenia.</p> <p>Ucieleśnione uczenie się jest łącznikiem między sferą fizyczną, artystyczną, emocjonalną i społeczną. Oznacza to istotną zmianę w wielu obszarach edukacji, w których tradycyjnie priorytetem było abstrakcyjne myślenie, indywidualne i bierne przyswajanie treści.</p> <p>Pedagogika ucieleśniona rozwija i wykorzystuje dwie naturalne skłonności młodych ludzi: kreatywność i ekspresję, a także świadomie wykorzystuje twórcze doświadczenia i aktywne zaangażowanie uczniów we wspieraniu zdobywania wiedzy.</p>	Paniagua & Istance (2018)
z punktu widzenia osoby wdrażającej innowację	<p>Innowacje w nauczaniu i uczeniu się ukierunkowane na ambicje pedagogiczne; wyraźna strategia łączenia badań, dydaktyki i innowacji; nauczyciele akademicy jako liderzy innowacji w nauczaniu i uczeniu się z wykorzystaniem technologii. Powinniśmy unikać: innowacji w nauczaniu powierzonych specjalistom; działań na rzecz innowacji, które nie mają charakteru strategicznego; technologii wykorzystywanej do wspierania innowacji w nauczaniu.</p>	Laurillard (2008)

Kategoria klasyfikacji innowacji pedagogicznych	Klasyfikacja fragmentu tekstu; kluczowe ustalenia	Autor
	Innowacyjność w zakresie współpracy nauczycieli w szkołach, innowacje w zakresie mechanizmów informacji zwrotnej w szkołach, nowatorskie rozwiązania w ocenianiu i rekrutacji w szkołach, innowacje w relacjach zewnętrznych szkół.	Vincent-Lancrin, S., G. Jacotin, J. Urgel, S. Kar & C. González-Sancho (2017)
	Drobne innowacje są również szczególnie ważne w sektorze edukacji. Odnotowano sektory o „niskiej innowacyjności”: „w oświacie większość nowych praktyk jest opracowywana przez poszczególne szkoły i nauczycieli”.	Halasz i Fazekas (2021)
	Innowacje tworzone w miejscu pracy; Innowacje zainicjowane przez pracowników, wywodzące się bezpośrednio z praktyki.	Halasz (2020)
	Drobne innowacje wdrażane przez nauczycieli oświaty w codziennej praktyce mogą odgrywać istotną rolę w podnoszeniu jakości i efektywności usług publicznych. Mogą być określane jako ukryte innowacje, niewidoczne innowacje, codzienne innowacje, innowacje inspirowane przez pracowników, innowacje bricolage lub – szczególnie w sektorze edukacji – innowacje szkolne lub tworzone przez nauczycieli.	Halasz & Fazekas (2021)

Dzięki analizie badań i zestawieniu ich wyników przedstawiliśmy przegląd najważniejszych ustaleń. Jak wynika z pierwszego ważnego postulatu, istnieje potrzeba właściwego zdefiniowania i zwerbalizowania oraz semantycznego doprecyzowania znaczenia terminu „innowacja pedagogiczna”. Należy stwierdzić, że na gruncie teoretycznym tego zagadnienia nie zawsze jest ono poprawnie definiowane i bywa często utożsamiane z terminem „reforma”. Na podstawie badania przeglądowego udało nam się ustalić, że terminy te nie są synonimami i należy je rozróżnić pod względem znaczenia i treści, aby prawidłowo zrozumieć oba zjawiska i stosować je w praktyce dydaktycznej. Niemniej jednak prawdą jest, że oba pojęcia pozostają w bezpośredniej zależności. Drugi wniosek badawczy brzmi: innowacyjność nie jest jednoznacznie i merytorycznie powiązana z modernizacją, tzn. coś, co jest innowacyjne, niekoniecznie jest nowoczesne. Mamy tu do czynienia z paradoksem, ponieważ należy zdać sobie sprawę, że w każdym okresie rozwoju społeczeństwa i systemu szkolnictwa w danym kraju inne rozwiązania uznawane są za nowoczesne lub innowacyjne, zatem nie można

jednoznacznie zdefiniować innowacji jako modernizacji. Owszem, zdarza się, że tak jest, jednak na ogół nie są to synonimy. Innowacja to specyficzna zmiana, która może mieć nowoczesny charakter w określonym czasie jej powstania i zastosowania, ale nie będzie nowoczesna w innym czasie. Konieczne jest przyjrzenie się innowacjom pedagogicznym i ich historycznemu rozwojowi w danym kraju oraz ich faktycznej treści. Na podstawie naszych ustaleń doszliśmy do wniosku, że dla pełnego zrozumienia tego zjawiska innowacje pedagogiczne należy rozumieć w perspektywie proceduralnej, w ścisłym powiązaniu z procesem innowacji i cyklem innowacji.

Na zakończenie należy wspomnieć, że klasyfikując i wyróżniając poszczególne rodzaje innowacji pedagogicznych, konieczne jest dostrzeżenie kilku specyficznych cech, na podstawie których dzieli się innowacje pedagogiczne na określone grupy. Wspomniane kategorie, obejmujące określone typy, rodzaje i formy innowacji pedagogicznych, opierają się na metodach, formach pracy, treściach kształcenia, przedmiotach nauczania, środkach dydaktycznych, a także pomocach wykorzystywanych przez nauczycieli. Dokonując klasyfikacji i rozróżnienia typów innowacji pedagogicznych, należy zwrócić uwagę na kilka specyficznych cech, na podstawie których klasyfikujemy innowacje pedagogiczne. Uzyskane wnioski można uogólnić na teoretyczne ramy omawianego zagadnienia. Możemy jednak zauważyć, że kryteria i kategorie, na podstawie których dzielimy innowacje pedagogiczne na różne typy i rodzaje, są w dużej mierze nieokreślone w literaturze fachowej. Podział innowacji pedagogicznych łączy się w większe jednostki teoretyczne.

Wnioski i dyskusja

Obecnie stosuje się wiele różnych metod definiowania i klasyfikowania innowacji pedagogicznych. Niektóre definicje koncentrują się na aspektach technologicznych i wykorzystaniu narzędzi cyfrowych w procesie uczenia się, podczas gdy inne kładą nacisk na nowe metody nauczania, zmiany organizacyjne w instytucjach edukacyjnych lub innowacje w strukturze treści kształcenia. Zidentyfikowaliśmy szereg kwestii, które, naszym zdaniem, należy podjąć na płaszczyźnie badawczej. Są to przede wszystkim następujące tematy: synonimiczne rozumienie terminów „innowacja pedagogiczna” i „reforma”, znaczenie terminu „innowacja pedagogiczna”, innowacje pedagogiczne i ich formy w procesie zmian społecznych, związek innowacji pedagogicznych z procesem innowacji, cykl innowacji, tworzenie warunków w placówkach oświatowych do wprowadzania innowacji pedagogicznych oraz kryteria klasyfikacji typów, rodzajów i form innowacji pedagogicznych. Innowacje pedagogiczne mogą przyczynić się do poprawy jakości kształcenia na poziomie podstawowym i przygotować uczniów na wyzwania XXI wieku. Ważne jest, abyśmy kontynuowali badania i wdrażanie

wspomnianych innowacji oraz wspierali działania nauczycieli i szkół na rzecz osiągania lepszych wyników przez uczniów.

Bibliografia

- Bagalová, E. 2011. *Pedagogické inovácie na Slovensku z pohľadu učiteľov a riaditeľov ZŠ. Priblíženie výsledkov výskumu*. Štátny pedagogický ústav. https://www.statpedu.sk/files/articles/dokumenty/vyskumne-ulohy-experimentalne-overovania/pedagogicke_inovacie.pdf
- Bagalová, E., & Bizíková, E. (2016). O experimentálnom overovaní pedagogických inovácií. *Pedagogika.sk*, 7(2), 103–126.
- Cerna, L. (2014). *Innovation, governance and reform in education. CERI Conference Background Paper*. Organisation for Economic Co-operation and Development. https://www.oecd.org/education/ceri/CERI%20Conference%20Background%20Paper_formatted.pdf
- Cristol, D. (2023, February 1). *Pedagogical innovation as a source of professional development*. Thot Cursus. <https://cursus.edu/en/26546/pedagogical-innovation-as-a-source-of-professional-development>
- Halasz, G. (2020). Individuální inovační chování a charakteristika pracoviště: potenciál výzkumu inovací vo vzdelávaní. *Studia paedagogica*, 25(3), 103–129. <https://doi.org/10.5817/SP2020-3-4>.
- Halasz, G., & Fazekas, Á. (2021). Who is innovating and how in the education sector? Combining subject and object approaches. *Journal of Adult Learning, Knowledge and Innovation*, 5(1), 22–35. <https://doi.org/10.1556/2059.2021.00042>
- LaCroix, E. (2020). Pedagogical innovation: New institutional theory and the beyond borders experiential learning program. *Journal for Social Thought*, 4(1), 1–8. <https://ojs.lib.uwo.ca/index.php/jst/article/view/2972/8620>
- Laurillard, D. (2008). Technology enhanced learning as a tool for pedagogical innovation. *Journal of Philosophy of Education*, 42(3–4), 521–533. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9752.2008.00658.x>
- Mareš, J. (2013). Přehledové studie: jejich typologie, funkce a způsob vytváření. *Pedagogická orientace*, 23(4), 427–454. <https://doi.org/10.5817/PedOr2013-4-427>
- Matulčíková, M. (2005). Inovácie v stratégiách edukačných reforiem (od 80 rokov po súčasnosť v USA a SRN). *Paedagogica*, 17, 7–26. https://fphil.uniba.sk/fileadmin/fif/katedry_pracoviska/kped/projekty/Archiv_Paedagogica/PAEDAGOGICA_17.pdf
- Obdržálek, Z., & Horváthová, K. et al. (2004). *Organizácia a manažment školstva. Terminologický a výkladový slovník*. Slovenské pedagogické nakladateľstvo – Mladé letá.
- OECD/Eurostat. (2018). *Oslo manual 2018: Guidelines for collecting, reporting and using data on innovation* (4th ed.). OECD Publishing.
- Page, M.J., McKenzie, J.E., Bossuyt, P.M., Boutron, I., Hoffmann, T.C., Mulrow, C.D., Shamseer, L., Tetzlaff, J.M., Akl, E.A., Brennan, S.E., Chou, R., Glanville, J., Grimshaw, J.M., Hróbjartsson, A., Lalu, M.M., Li, T., Loder, E.W., Mayo-Wilson, E.,

- McDonald, S., ... Moher, D. (2021). The PRISMA 2020 statement: An updated guideline for reporting systematic reviews. *Systematic Reviews*, 10(89). <https://doi.org/10.1186/s13643-021-01626-4>
- Paniagua, A., & Istance, D. (2018). Teachers as designers of learning environments: The importance of innovative pedagogies, educational research and innovation. OECD Publishing. <http://dx.doi.org/10.1787/9789264085374-en>
- Petlák, E. (2012). *Inovácie v edukačnom procese*. Dubnický technologický inštitút.
- Porubský, Š., Kosová, B., Doušková, A., Trnka, M., Poliach, V., Fridrichová, P., Adamcová, E., Sabo, R., Lynch, Z., Cachovanová, R., & Simanová L. (2014). *Škola a kurikulum – transformácia v slovenskom kontexte*. Belianum.
- Průcha, J., Walterová, E., & Mareš, J. (2003). *Pedagogický slovník* (4th ed.). Portál.
- Serdyukov, P. (2017). Innovation in education: What works, what doesn't, and what to do about it? *Journal of Research in Innovative Teaching & Learning*, 10(1), 4–33. <https://doi.org/10.1108/JRIT-10-2016-0007>
- Vincent-Lancrin, S., Jacotin, G., Urgel, J., Kar, S., & González-Sancho, C. (2017). *Measuring innovation in education: A journey to the future*. OECD Publishing.